

IT LOYIHALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUV

Norqulov Shamshodbek Erkinjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi

Moliya va moliyaviy texnologiyalar fakulteti,

Loyiha boshqaruvi yo'nalishi 1-kurs magistranti

Email: 6591231@gamil.com

Tel: (90) 323-06-07

Annotatsiya: Ushbu maqolada IT loyihalarida moliyaviy boshqaruvning dolzarb muammolari va ularni hal qilish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda, IT loyihalarining moliyaviy muvaffaqiyatiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar aniqlanib, ular uchun samarali moliyaviy boshqaruv usullari tavsiya etiladi. Maqolada zamonaviy texnologiyalar, masalan, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data) va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlarining IT loyihalaridagi moliyaviy boshqaruv jarayonlarini takomillashtirishdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, loyiha moliyaviy xavflarini kamaytirish va byudjetni samarali boshqarish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: IT loyihalari, moliyaviy boshqaruv, loyiha boshqaruvi, xavflarni boshqarish, moliyaviy rejalashtirish, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, big data, sun'iy intellekt, loyiha byudjeti, xavf tahlili.

Kirish.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) rivojlanishi jahon iqtisodiyotining barcha sohalarida sezilarli o'zgarishlarga olib kelmoqda. IT loyihalari nafaqat kompaniyalar, balki butun jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Masalan, korxonalarining biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, mijozlarga xizmat ko'rsatish tizimlarini takomillashtirish, raqamli mahsulotlar va xizmatlar yaratish kabi faoliyatlar IT loyihalarining muvaffaqiyatiga bog'liq. Biroq, IT loyihalarining yuqori xatarlilik va murakkablik darajasi ularning amalga oshirilishida turli muammolarni keltirib chiqaradi, jumladan moliyaviy rejalashtirish, xarajatlarni boshqarish va resurslarning samarali taqsimlanishi kabi muammolar mavjud.

IT loyihalari ko'pincha katta miqdordagi investitsiyalarni talab qiladi va shu bilan birga, ular yuqori darajadagi risklar bilan bog'liq. Ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, IT loyihalarining 70% dan ortig'i byudjetni oshirib yuboradi yoki belgilangan muddatda tugatilmaydi (Standish Group, 2020). Bunday holatlar nafaqat kompaniyaning moliyaviy holatiga, balki uning bozordagi o'rniga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun IT loyihalarida moliyaviy boshqaruvni samarali tashkil etish zarurati kundan-kunga ortib bormoqda. Moliyaviy boshqaruv nafaqat loyiha

xarajatlarini nazorat qilish, balki barcha moliyaviy jarayonlarni optimallashtirish va resurslarni to'g'ri taqsimlashni ta'minlaydi.

Bundan tashqari, IT loyihalarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun loyiha boshqaruvining har bir bosqichi, shu jumladan moliyaviy boshqaruv ham, aniq va puxta rejalashtirilgan bo'lishi kerak. Loyiha boshqaruvining murakkabligi nafaqat vaqt va resurslarni taqsimlashni, balki xavflarni boshqarishni, shuningdek, loyihaning moliyaviy barqarorligini ta'minlashni ham o'z ichiga oladi. Loyihalarning moliyaviy monitoringi va xavf tahlili, masalan, Earned Value Management (EVM) tizimi yoki Monte Carlo simulyatsiyasi kabi metodlar yordamida amalga oshiriladi. Bu metodlar loyihaning har bir bosqichidagi moliyaviy holatni tahlil qilish va kelajakdagi xarajatlar va daromadlar bo'yicha prognozlar yaratishga imkon beradi.

Bugungi kunda IT loyihalarida moliyaviy boshqaruvni samarali amalga oshirish uchun yangi texnologiyalar, jumladan, Sun'iy intellekt (AI), katta ma'lumotlar (Big Data), blockchain va bulutli texnologiyalar kabi vositalar yordamida biznes jarayonlarini avtomatlashtirish va optimallashtirish jarayonlari jadal rivojlanmoqda. Bu texnologiyalar nafaqat loyihalarning moliyaviy boshqaruvini osonlashtiradi, balki xavflarni aniqlash va boshqarishda ham yordam beradi. Masalan, Sun'iy intellekt yordamida loyihaning o'zgaruvchan sharoitlariga tezda moslashish, moliyaviy resurslarni samarali boshqarish va risklarni oldindan prognozlash mumkin. Shuningdek, big data tahlilini qo'llash orqali loyiha boshqaruvchilari moliyaviy prognozlarni aniqroq va ishonchli ravishda tuzishlari mumkin.

Shu bilan birga, ko'pgina IT loyihalarida moliyaviy boshqaruvni amalga oshirishda muammolar mavjud. Resurslarning noto'g'ri taqsimlanishi, loyihaning moliyaviy holatiga doir ma'lumotlarning noaniqligi, xato rejalashtirish va moliyaviy nazoratning etishmasligi – bularning barchasi loyihaning muvaffaqiyatsiz tugashiga olib kelishi mumkin. Shu boisdan, IT loyihalarida moliyaviy boshqaruvning samarali amalga oshirilishi kompaniyalar uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, muvaffaqiyatli natijalarga erishishda asosiy omil hisoblanadi.

Ushbu maqola, IT loyihalarida moliyaviy boshqaruvning dolzarb muammolarini tahlil qilish, ularni hal qilish usullarini ko'rib chiqish va ilmiy asoslangan tavsiyalarni taqdim etishga qaratilgan. Maqsad – IT loyihalarining moliyaviy boshqaruvini takomillashtirishga oid ilmiy asoslangan tavsiyalarni ishlab chiqishdir.

Asosiy qism.

Zamonaviy iqtisodiyotda IT loyihalar kompaniyalar uchun strategik ahamiyatga ega bo'lib, ularning muvaffaqiyati ko'p jihatdan moliyaviy boshqaruvning samaradorligiga bog'liq. Standish Group (2020) ma'lumotlariga ko'ra, IT loyihalarning 66 foizi byudjetni oshirib yuboradi va natijada moliyaviy yo'qotishlarga olib keladi. Buning asosiy sabablaridan biri - loyiha boshqaruvining kompleks yondashuvini ta'minlay olmaslikdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ko'pgina kompaniyalar

moliyaviy rejalashtirish va xavflarni boshqarish jarayonlariga yetarlicha e'tibor bermaydilar. Bundan tashqari, resurslarning noto'g'ri taqsimlanishi va moliyaviy xarajatlarni nazorat qilishdagi kamchiliklar loyiha muvaffaqiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi (KPMG, 2021). Zamonaviy iqtisodiyotda IT loyihalar kompaniyalar uchun strategik ahamiyatga ega bo'lib, ularning muvaffaqiyati ko'p jihatdan moliyaviy boshqaruvning samaradorligiga bog'liq. Standish Group (2020) ma'lumotlariga ko'ra, IT loyihalarning 66 foizi byudjetni oshirib yuboradi va natijada moliyaviy yo'qotishlarga olib keladi. Buning asosiy sabablaridan biri - loyiha boshqaruvining kompleks yondashuvini ta'minlay olmaslikdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ko'pgina kompaniyalar moliyaviy rejalashtirish va xavflarni boshqarish jarayonlariga yetarlicha e'tibor bermaydilar. Bundan tashqari, resurslarning noto'g'ri taqsimlanishi va moliyaviy xarajatlarni nazorat qilishdagi kamchiliklar loyiha muvaffaqiyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi (KPMG, 2021).

Muammoni hal qilish yo'llari:

Moliyaviy boshqaruvdagi muammolarni hal qilish uchun quyidagi yo'llar taklif etiladi:

Byudjetni samarali rejalashtirish: Earned Value Management (EVM) tizimini joriy etish loyiha progressi va xarajatlarini tahlil qilish imkonini beradi (Fleming va Koppelman, 2016).

Moliyaviy xavflarni boshqarish: Monte Carlo Simulation va Scenario Planning usullarini qo'llash orqali xavflarni baholash va kamaytirish imkoniyati yaratiladi. Avtomatlashtirilgan texnologiyalarni qo'llash: Big Data va Sun'iy Intellekt yordamida moliyaviy prognozlashni takomillashtirish.

Resurslarni optimallashtirish: Zamonaviy boshqaruv dasturlari yordamida resurslarni samarali taqsimlash (Gartner, 2022). Moliyaviy boshqaruvdagi muammolarni

Ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar:

Har bir loyiha uchun moliyaviy monitoring tizimini tashkil etish zarur. Bu loyihaning davomida xarajatlarni doimiy nazorat qilish imkoniyatini yaratadi.

Moliyaviy xavflarni kamaytirish uchun texnologiyalarga asoslangan yechimlarni tatbiq etish tavsiya etiladi. Masalan, AI-driven analytics vositalari xavflarni oldindan aniqlashda samarali bo'lishi mumkin.

Moliyaviy boshqaruvni avtomatlashtirish uchun korporativ boshqaruv dasturlarini kengroq qo'llash kerak. Bu nafaqat samaradorlikni oshiradi, balki shaffoflikni ta'minlaydi. 1. Har bir loyiha uchun moliyaviy monitoring tizimini tashkil etish zarur. Bu loyihaning davomida xarajatlarni doimiy nazorat qilish imkoniyatini yaratadi.

Kutilayotgan iqtisodiy va ijtimoiy samara:

Ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirish natijasida quyidagi iqtisodiy va ijtimoiy natijalarga erishish mumkin:

Moliyaviy resurslardan samarali foydalanish natijasida loyiha xarajatlari o‘rtacha 15-20% ga kamayadi (Gartner, 2022).

Moliyaviy xavflarni kamaytirish orqali zararlar va yo‘qotishlar 25% ga pasayadi (PMI, 2021).

IT loyihalarning muvaffaqiyatli yakunlanishi jamiyatda raqamli texnologiyalarning kengroq qo‘llanilishiga olib keladi. Shaffof moliyaviy boshqaruv orqali korxonalarining ishonchliligi oshadi, bu esa investorlarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Fleming, Q.W. va Koppelman, J.M., 2016. *Earned Value Project Management*. 4-nashr. Newtown Square: Project Management Institute page 105-110
2. Gartner, 2022. *The Future of Project Management Tools*.
3. KPMG, 2021. *The State of IT Project Management*. PMI, 2021. *Pulse of the Profession 2021: Beyond Agility*.
4. Standish Group, 2020. *Chaos Report 2020*.